

אספרה שמך לאחי

♦ ה' אייר תשפ"ה ♦

פנינים בפרשת השבוע

אחרי מות-קדושים

♦ בואת יבא אהרן אל הקדש ♦

אחר מיתת שני בני אהרן, נדב ואביהוא, הצדיקים הקדושים¹ שמתו במיתת נשיקה, באפן שונה קצת, משאר צדיקים המתים בדרך זה, ששאר הצדיקים שמתים במיתת נשיקה, הנשיקה מתקרבת להם, אך נדב ואביהוא הם מעצמם נתקרבו לה, כנאמר בקרבבתם, לפני ה', כי הצדיקים הללו גם כשהרגישו שמתקרב מיתתם, לא נמנעו מלהתקרב לה' ולהדבק בנעימות ערבות, ידידות חביבות, חשיקות מתיקות, עד כלות נפשם, ולכן משה רבנו נצטוו לומר לאחיו אהרן הפהן שלא יבא אהרן להקנס בכל זמן אל הקדש לפני ולפנים, לקדש הקדשים. כששמע משה רבנו דברים הללו, היה לו צער גדול, ואמר: אוי לי, אולי חלילה נדחה אהרן מגדלתו? אמר לו הקב"ה לא כמו שחשבתי, אלא בכל שעה שהוא רוצה להקנס יקנס, רק שיקנס בסדר הזה, עם הקרבנות האמורים בפרשה, כמו שרואים שלא נזכר בפרשה שיעשה פן ביום כפור בלבד, אלא מתי שאהרן ירצה יכול להקריב את הקרבנות כמו ביום כפור ולהקנס לקדש הקדשים, אבל שאר פהנים גדולים שיהיו מארעו אחריו, הם לא יוכלו להקנס רק פעם אחת בשנה, ביום הכפורים בלבד.

♦ ונתן אהרן על שני השעירים גרלות ♦

שני שעירים קנו בבית המקדש לקראת יום הכפורים, השעירים נרפשו בכספי צבור, מהונם של עדת ישראל, ולא מרכושו הפרטי של הפהן גדול, שניהם דומים במראה, שחורים או לבנים, ושונים בגבהם, וגם שונים במחיר, והיו קונים אותם ביחד. הפהן הגדול היה מגיע לצד צפון המזבח, ושם היו שני השעירים, עומדים צמודים זה לזה, כשני אחים דומים, פניהם למערב לפני ה', ואחוריהם למזרח, הפהן גדול היה לבוש בבגדים לבנים, ונעמד מאחוריהם, הסגן שהוא הפהן שהכינו במקומו אם יצטרך עמד לצד ימינו, וראש בית אב של משמרת הפהנים העובדת בשבוע זה מצד שמאלו. הפהנים

1. אור החיים ד"ה או אימור
2. ויקרא רבה כא ז
3. תוספתא יומא ב' ז'
4. דרשת קול בן לוי לבעל ערוך השלחן עמוד 7, וחוקת עולם לר' שריה דבליצקי עמוד כ"ב.
5. חזקוני בשם המדרש.

הכינו לו קלפי בכלי עץ חלול עם שני גורלות, בתחלה היו עשויים מעץ, עד שהתמנה יהושע בן גמלא להיות פהן גדול והוא עשה אותם של זהב. הפהן גדול התכופף והכניס ידיו לתוך הקלפי, טרף וערבב את הגורלות, והעלה במהירות את הגורלות בשתי ידיו, אחד בימינו ואחד בשמאלו, בגורל אחד היה כתוב "להשם", ובשני היה כתוב "לעזאזל" ומספרים חז"ל שכל ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק בכהנה גדולה, היה עולה הגורל "להשם" בידי ימינו. ואצל פהנים שאחריו, לא היה פהן תמיד, וכשהיה עולה בימינו, היה כל ישראל שמחים, ואם עלה בשמאל לא היו כל ישראל שמחים, אם היה עולה בימין, הסגן היה אומר לו אישי פהן גדול הגבה ימינה. ואם עלה בשמאלו, היה ראש בית אב אומר לו אישי פהן גדול הגבה שמאלה.

♦ והפהנים והעם העומדים בעזרה ♦

הפהן גדול היה צועק בקול רם, "להשם חטאת" ובאותה שעה⁴ היה מזכיר את שם השם, והיה הוגה את ה' באותיותיו, וכשהפהנים והעם העומדים בעזרה היו שומעים את השם המפחד יוצא מפי פהן גדול בקדשה ובטהרה, היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם, ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. הפהן גדול קשר לשון של צמר סרוק בצבע אדם בראש השעיר שעליו עלה הגורל לעזאזל, העומד להשתלח למדבר, וקשרו בין קרניו, וכמו פהן קשר גם בשעיר שעלה עליו הגורל לה' בצנארו כנגד בית שחיטתו, ולא בראשו, כדי שלא יתחלפו השעירים.

♦ ושלח ביד איש עתי המדברה ♦

את השעיר לעזאזל, היו שולחים ביד איש עתי, איש שהכינו אותו מערב יום הכפורים, וכידוע האיש הנושא את

השעיר לא היה מוציא את שנתו, כי היה מת באותה שנה, לכה היו בוררין איש שהגיע זמנו למות תוך אותה שנה, ע"י שבדקו בחכמת המזלות שהיתה קלה בעיניהם, ואותו היו שולחים.

• ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה •

השעיר היה מוליך את כל העבדות של בני ישראל למדבר, ובני ישראל שמחו מאוד על הדבר, שבזה ימחקו כל החטאים, וחכו בקצור רוח לשעה הזאת, וכמוכן שבין הצבור היו גם חמומי מוח, שמוצאם היה מאלפסדריא, שלא הסתפקו בדרו המושלם בצעקות בלחוד, "טל וצא" "טל וצא" אלא גם הרימו ידים ותלשו בשערו, כדי שימהר להוליך את השעיר, ולא יעב את עונותיהם, ומחמת כן, לא היה ברירה אלא לבנות גשר מיוחד שעליו יצא המושלח עם השעיר, להנצל מידיהם התוקפות של הבוריונים הללו, ואמנם ההרגשה הפנימית שלהם היתה נכונה, שהרי לא רצו שיהיו להם עבדות אפילו בדקות ספורות נוספות בלבד, אבל ההתנהגות הזאת לא מצאה חן בעיני החכמים, כאלו הכל תלוי בשעיר המושלח, ומשום כך מבזים ומצערין את המושלח, תוך חלול החג של תלישת שערות, במקום לשוב לה' על החטאים, ולכן הטילו את האשמה על הבבלים השנואים להם מכפר מחמת מעשים אחרים, ואמרו שהבבלים עשו כן.

ואכן אנשי ירושלים, רוח אחרת היתה נסוכה בהם, ונהגו כבוד במושלח, לא צועקים ליהודי ההולך לטובתם, "טל וצא" ואנחנו נשב כאן בכבוד, ולא נעשה כלום, אלא מלוין אותו מספה לספה, ומכניזים לו מזון ומים, שהרי אם נצרך לכה מתר לו לאכל ולשתות, ואמנם אף פעם לא הצרך לכה, אבל זה הקל לו על ההרגשה, שאם רוצה הוא יכול, כך נוהגים אנשים ישרים.

• ושלח את השעיר במדבר •

המושלח כשהגיע למדבר עלה לראש הצוק, שזה הר גבוה וזקוף, ונוטל מבין קרני השעיר, חתיכת צמר סרוק ומשורף כמין לשון, וצבוע אדם, הנקרא "לשון של זהורית" שהיה מנח בין קרני השעיר, חציו של הלשון קשר בסלע, באבן גדולה הבולטת מן ההר, וחציו השני של הלשון קשר בין שתי קרניו של השעיר.

מטרת קשירת הלשון הוא, כדי להבחין בסימן שהולך להיות, שאם זכו ישראל ונמחלו עונותיהם היה הלשון מלבין,

כל הצבע האדם יפוג ויהפך ללבן, אף חציו קשר בסלע, כי אם יקשר כלו בין קרניו, הרי יתכן שהשעיר יכופף את ראשו ולא יוכל לראות אם הלבין הלשון, אבל אינו קושר את כל הלשון בסלע, כי יתכן שילבין הלשון קדם דחיפת השעיר, ומתוך רב שמחה על הסימן של מחילת העוונות, ישפח המושלח לדחף את השעיר ולא יקיים את מצותו, אבל עכשו שחולק את הלשון לשנים, לא ילבין הלשון עד שתגמר מלאכת הקשירה כלה, ולכן קושר תחלה את מחצית הלשון בסלע ואחר כך קושר חציו בין קרניו ומאחר שהוא עסוק בשעיר באחרונה, לא יניח מלדחפו אף אם ילבין קדם דחיפתו.

וכאשר גמר לקשר את שני החצאים דחפו את השעיר לאחוריו לצד אחוריו והוא מתגלגל ויורד במורד ההר טרם שהספיק השעיר להגיע לחצי ההר התפרק לאברים אברים, עקב ההדף, והאבנים הבולטים בהר.

לאחר שדחף את השעיר חזר המושלח עד לספה האחרונה, והמתין בה עד מוצאי יום הכפורים, ואף שבהליכתו הולך יותר מתחום שבת, התירו לו לחזר מהלך שני מילין מן ההר עד הספה מפני הסכנה לשהות לבדו במדבר עד הלילה.

• מצות כסוי הדם •

כתוב בתורה; ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יציד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו וכסהו בעפר. כלומר מי ששוחט חיה או עוף צריך לכסות דמו בעפר, וקדם הכסוי מברך; ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על כסוי דם בעפר, ומצוה זו שייכת לשוחט, ואינה מצויה כל כך לשאר אנשים, אף יש המקיימים מצוה זו בעשרת ימי תשובה כששוחטים את הפפרות, ואם השוחט נותן רשות אפטר לקיים את המצוה, ואחר ששחט ובדק את הספין אם לא נפגם בשחיטה, והעוף פשר לאכילה, מקיימים את המצוה וצריך לתן כל כך עפר על הדם עד שלא יהא נראה רשם לחלוהית ואדמימות, כי כל זמן שרשומו נפר בקרקע עדין חל עליו חייב מצות כסוי הדם, אמנם מצוי שהרבה באים לשוחט, וכל אחד מביא את העוף שלו, ואחרי שחיטת שני העופות אחד מהם פסה גם מקצת מדם העוף של השני, ואפילו רק טפה אחת מדם העוף של השני, השני אינו יכול לברך על כסוי הדם כיון שיש אומרים שאם פסה טפה מהדם יצא כבר חובת המצוה.

בנסח הברכה מפרטים שהכסוי הוא בעפר, ומדוע? כדי ללמדנו שצריך כסוי בעפר בין מלמטה כלומר שישחט על עפר, ובין מלמעלה, לכן חייב לברך על כסוי דם בעפר דהרי מקיים כאן שתי מצוות.

6. יומא ס"ו, ע"פ אש קודש ב' דסוכות, גפי אש יומא פ"ו אות מ"ד.

7. דרכי תשובה כ"ח ה'

8. עיין דרכי תשובה כ"ח ק"ב

9. יו"ד סימן כ"ח ט"ז סק"ג

עפר של כל הבקעה לשם מצות פסוי, ואחר כך היה מכסה מלמעלה, וכך היה מקיים את המצוה בכל מקום שהעוף נופל.

ולכן¹⁴ נמשלו בעלי לשון הרע, החושבים מחשבות, להצור ולצער את חבריהם המתהלכים לתתם כמו עוף הפורח באויר ופתאום החץ שוחט אותם, כך זה משחית את לשונו כמו חץ שחוט, שמתקן דבריו ומכין אותם באופן ששוחט ושופך דם ממש, בשאט נפש, כאדם הבא לשחט בבדיקת ספין ושמירת כל דיני השחיטה, כך זה ערום ומתחכם בשפת שקר לשון רמיה, ובחץ לשונם ישחט חברו ההולך בתם כמו שהיה עושה ר' יונה בשחטו לעוף אשר יעוף בשמים.

♦ כל עדת בני ישראל, ואמרת אלהם קדשים תהיו ♦

הרבה מצוות צננו הבורא יתברך, יש מצוות עשה, ויש מצוות לא תעשה, יש דברים המתירים, ויש דברים האסורים, יש דברים שצננו בעניני אכילה, המתירים והאסורים, ויש דברים שצננו בשאר ענינים כמו שלמדנו בפרשת אחרי, בעניני נשואים, וכדומה, דברים המתירים והאסורים,¹⁵ והנה יכול אדם לחשב שאם אינו עובר עברה, יכול הוא לעשות מה שלבו רוצה, ומה שמחשק לו לעשות יעשה, יאכל בשר, ישתה יין, ויתענג בכל התענוגים, וידבר מה שרוצה, ולא ישמר על פיו בקדשה, שהרי אין עושה ממש עברה, ונמצא שהאדם הזה הוא זולל וסובא, ונקרא "נבל ברשות התורה" על זה באה התורה כאן להזהיר את כל עדת בני ישראל, קדשים תהיו כלם מזוהרים לפרש מהמוותרות, "קדש עצמך במותר לך", ימנע בתענוגים, ישמר עצמו מרובי האכילה, שלא יאכל אכילה גסה, וישמר פיו מדבור מאוס, ועל ידי זה נזכה להדבק בה'.

והנה המצוה הזאת "קדש עצמך במותר לך" היא על כל כלל ישראל מגדול הדור ועד האדם הפשוט ביותר אבל¹⁶ אין מצוה זו נאמרת לכלם באותה דרגה, כי כל אחד לפי טבעו, מה שהוא מכרח לו, צריך שיהנה, ואסור לו לפרש ממנו, רק מה שאינו מכרח לו, על זה נאמר מצוה זו לקדש את עצמו בדבר המותר לו, ובאמת אי אפשר לומר בזה כללים, כי¹⁷ הפל לפי טבעו, יש אוכלים פת במלח ומתענג בזה, ויש מרגישים מענים כשאינם יושבים על סיר הבשר, וכל אחד יעשה לפי מה שימצא בטבעו. פי גם לצרף קנן התורה צריך קצת שיחה, קצת תענוג,¹⁸ שאי אפשר לאדם להיות עוסק תמיד בלי הפסק בתורה ובתפלה, וצריך לפעמים לדבר

הטעם¹⁰ שיש מצות פסוי לחיה ועוף ולא לבהמה, כי השור הממנה על בעלי חיים, כשאדם שוחט אותם ואוכלם הוא תובע עלבון דמים, אך בדם בהמה פיון שדמים בא הרבה אל המזבח, וגם בקרבנות הצבור תמידיו ומוספיו, לכן גם כשאוכלים סתם בשר חל, אין השור מקטרג כל כך, אבל בחיה שאין שום קרבן בא מהם למזבח, וגם עוף אין מהם קרבנות צבור, ועוד יותר שבבהמה מקריבים למזבח גם מהבשר, מה שאין פו בעוף אין למזבח בהם אלא דם ולא בשר, לכן כששוחטין מהם כדי לאכל בשר חל, צריך להשתיק השור שלהם שלא יקטרג, ולכן יש בהם מצות פסוי שלא יקטרג השור שלהם, שאם לא יכסה יקטרג השור על שפרכת דמים.

הגמרא¹¹ מספרת מעשה על אחד ששחט חיה או עוף ורצה לכסות את דמו, שזכות מצוה זו שזכת לו ובא חברו וחסר ממנו את המצוה וכסה את הדם, וחיבו רבן גמליאל לשלם עשרה זהובים על חטיפת המצוה.

ואמנם אי אפשר לשלם שכר של מצוה, ואי אפשר כלל לשער שכרה, וכל חפציה לא ישו בה, וגם באמת לא הפסיד לחברו כלום, כי החושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, ומקבל על כך שכר ממש כעושה, אלא שבכל זאת העושה מצוה בפעל הרי הוא שמים ועובד ה' בשמחה, ואלו זה שרצה לקיים ונאנס הרי הוא מצטער, ועל צער הגוף חיבו עשרה זהובים.

מספר על האדמו"ר רבי יחיאל יהושע מביאלה ז"ל שמידי יום ביומו לפנות בקר שחטו אצלו עוף, וקיים מצות פסוי הדם בבירכה. פעם אמר לו אחד ממקורביו כי מצא פתוב שמצות פסוי הדם ממתקת דינים, נענה ואמר אסור להרהר אחר רבו...

מספר על אדמו"ר האהבת ישראל זיע"א שלפרקים היה מהדר ומשתדל לקיים את מצות פסוי הדם בתשעה באב, וכשנשאל מה הטעם בזה? ענה כך: אנו מוצאים שאמרו חז"ל כי בעת הריגת זכריה הנביא בבית המקדש לא נהגו בו כפי שעושים בדם עופות ולא פסו את דמו משמע כי אלמלי פסו דמו היה ענשם יותר קל אם פו נראה שפסוי דם יש בו ענין של המתקת הדינים, אלא מאי - ויאל קום איך דער צו? [איך אני מגיע למדה זו], וסיים בעניויות רבה; אף על פי כן

בגמרא¹³ מספר על האמורא ר' יונה בר תחליפא שהיה שוחט עופות בעוד הן פורחות באויר, וכך היה עושה היה משחית ומחיד את החצים שהיו פשרים לשחיטה, ורבה היה בודק לו את החץ, ור' יונה היה יורה ושוחט עוף בעוד שהיה פורח, וכדי לקיים מצות פסוי הדם גם מלמטה היה מזמין

10. נפש דוד לר' דוד טעבל

11. חולין פז. ובחתם סופר שם.

12. ימי זכרון ד' שבט

13. חולין ל.

14. פי הבונה על עין יעקב

15. רמב"ן

16. מסילת ישרים י"ג

17. ש"ך יו"ד רכ"ח ס"ק ק"ו

18. נועם אלימלך פ' תזריע

עם אחרים, וכדומה, ¹⁹ש'אם ילמד הרבה ללא הפסק, דעתו תשתבש עליו, אבל מה שאינו נצרך לו, על זה נאמר המצוה.

• מעשה בשתין •

ואם האדם אינו מגביל את עצמו, ואינו מתרגל לשלט על תאוותיו עלול האדם להמשיך אחרי הגשמיות, עד כדי כך, שגם בעת שיעסק בענייני המצוות, ורוצה לקיים עשה טוב, לא יעשנו כראוי, מחמת שהוא נגרר אחרי הנאות עוה"ז, ²⁰וכמו שספר המשגיח רבי גד'ל איזנר ז"ל ששהיה מעשה ביהודי שערך את הסדר בליל פסח, וכשהגיע לפסקה "והיא שעמדה" ראה שכתוב בהגדה; יכסה המצות, ויקח הכוס בידו. כיון שכה, לקח את הכוס בידו, והריק את הכוס בבת אחת לתוך גרונו, שאילו אותו; מה זה? הרי עדין אין שותים עד אחר ברפת גאל ישראל? השיב הלה ואמר; הרי כתוב בהגדה יקח הכוס בידו, אמרו לו; הרי כתוב, "יקח" ולא כתוב "ישתה" אמר הלה; [נאך וואס די כוס איז בי מיר אין די האנט, בין איך דער בעה"ב] אחרי שהכוס כבר נמצא בידים שלי, הרי אני בעל הבית... והלמוד הוא, שבין אדם צריך להתרגל להתגבר על רצונותיו, ולהגביל את עצמו כדי שיוכל לאכל בקדושה.

ולא רק בענייני אכילה ושתיה, אלא כמו כן בכל ענייני העולם, כמו למשל רדיפת המון, שאמנם צריך להשתדל לפרנסה, שיהיה לו למחיה, אבל יותר מכך, עליו נאמר; ²¹אהב כסף לא ישבע כסף

• משיח פורח לגן עדן, ומי פורח אחריו •

כתוב ²²בספרים שלעתידי, כשיבא משיח צדקנו, יקבץ את העם המפוזרים, והצדיקים יהיו סמוכים אצלו תמיד, ואותם אנשים שהתנהגו בזה העולם בגלות כשירה, לא עשו עברות, אבל לא היה להם שכל של אמת, לעבד את הבורא ברוך הוא גם באופן זה לקדש עצמו במותר לו, והיו אוהבי ממון, רק ששמרו עצמם מן החטא לפי שכלם, אז משיח מביא אותם אל הים אוקיאנוס, ופותח להם האוצרות הגנוזים שם, ומלא שם אבנים טובות וכסף וזהב הרבה מאד, ונוטלים משם כל חפצם והולכים לביתם, ברב בצע כסף והון רב, אבל אחר כך, כשמשיח פורח לגן עדן בקדושת הגדולה, אז הצדיקים שבדור פורחים אחריו לגן עדן בכח קדושתן ופרישותן הגדולה, ואותם אנשים שקבלו טובתם ורצונם באוצרות הזהב, כשרואים הגדולה הזאת, הם רוצים גם כן לעשות כן, ולפרח ביניהם, ואינם יכולים, מחמת כבד משאם

גשמייתם שדבקו עצמם בכסף וזהב. ואמנם יתן להם משיח כל חפצם ורצונם, אבל יהיה להם רק אכילה גשמית שיקבלו תענוג מאכילתם, ומכספם וזהבם, אך נפשם תפזר ביום ההוא מעם הקדש, בעת פריחתו לגן עדן, והם ישארו כאן למטה, רק הצדיקים אשר חפצם ורצונם היה תמיד לעבד את הבורא ברוך הוא בשלמות גדול, והלכו תמיד בדבקות גדול עם ה' יתברך, והרגלו בכך כל ימי חייתם, נעשו על ידי זה כלי מוכן לכך, ויהיה להם קל הדבר מאוד בביאת משיחנו במהרה בימינו אמן סלה.

• הצדיק הגאון •

מספר ²³על הגאון רבי מרדכי בנעט רבה של ניקלשבורג שלא מש מאהלה של תורה, וקדש וטהר וסגף עצמו כל ימיו, ובסדור התפלה שבו התפלל היה כתוב, שמקבל על עצמו, נדר גדול לאלוהי ישראל שלא ינהה מהעוה"ז רק כדי חייו, וכששמע זאת החתם סופר, אמר; שמכרח שיהיה בעל רוח הקדש, שהרי היה צריך להבחין בדיוק פחות השערה פמה לאכל, שכן אם יאכל וישתה במעט יותר מכדי חייו, יעבר על נדרו ואם יאכל וישתה פחות משהו, הרי לא יוכל להתקיים.

• מפת המשיח •

מספר ²⁴על יהודי בשם ר' פסח'ל טרוקער, ת"ח וירא שמים, שעלה מקובנה לארץ, ומיום בואו לירושלים התאבק בעפר כל חכמי התורה שבה, אך בהתקרבות מיוחדת קשר עצמו להצדיק רבי חיים יצחק שניידע בשם המגיד מוילקומיר, ורב היממה שהו זה אצל זה, בכל לילה, ערכו יחדיו תקון חצות ליד הכתל המערבי, עם עלות השחר למדו בחברותא שעור בסדר הש"ס, בחרפת ר"י הקסיד, אחרי תפלת ותיקין עסקו יחדיו בהלכה בטור או"ח ובשו"ע וכה המשיכו במשך כל היום.

והנה באחד הימים מרגיש ר' פסח'ל כי פני המגיד אינם אליו כתמול שלשום, ולא זו בלבד, אלא המגיד מרבה לצטט לפניו בכל יום מאמרי חז"ל ועניינים מספרי מוסר, המדברים בגנות המותרות וענייני העוה"ז, ואיך שדברים אלה יכולים להעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו.

ואלו ר' פסח'ל כמה שחשב וחשב, לא ירד בשום אופן לסוף דעתו של המגיד ולא ידע מה רוצה חברו הגדול ממנו היכן המותרות שהמגיד ראה בביתו, או בכל תכנית חייו? - היה שואל הוא את עצמו, כמה פעמים בכל יום - כל ימי הריני חי בדחקות אימה, בשר ודגים לא עלו על שלחני רק

19. בית אהרן וואלקין בהקדמה בשם הגר"א

20. עברא דדשא פסח עמוד רס"ה

21. קהלת ה' ט'

22. נועם אלימלך, פרשת קדושים ד"ה א"י וכי תזבח, ובחסד לאברהם מעייני ג' נהר כ"ב

23. מפי ספרים וסופרים פ' חוקת

24. ירושלים של מעלה ח"ג עמוד 103

כְּדִי טַעֲמָה בְּשִׁפְתַי וְיוֹם טוֹב, יְלָדִי לְבוּשִׁים טָלָאִים, דִּירְתִּי כָּלָה רִיקָה מִרְהִיטִים, וְהִכֵּן הַמוֹתְרוֹת, הִכֵּן חַיִּי הַעוּה"ז שֶׁהַמַּגִּיד רוֹאֶה בִּי?...

לְבוֹ שֶׁל ר' פֶּסֶח'ל הַתְּמוּגָג בְּתוֹכוֹ, עַד שֶׁהַחֲלִיט לְהַעֲזִיז פָּנִים וּלְשָׂאֵל עַל כֶּף אֶת הַמַּגִּיד בְּעֶצְמוֹ, הִנֵּה זֶה בְּיוֹם אֶחָד אַחֲרֵי שְׁעוֹרֵם בְּגִמְרָא, כְּאֲשֶׁר הַמַּגִּיד צִטָּט לִפְנֵי אֶת דְּבָרֵי הַמְּהַרשֵׁ"א (בְּרִכּוֹת נז) עַל מֵאֵמֶר חז"ל שֶׁלֹּשָׁה דְּבָרִים מְרַחֲבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם כִּי חז"ל סִפְרוּ לָנוּ אֶת הַדְּבָרִים כְּדִי שֶׁיִּשְׁנַע לְהַזְהִיר מֵהֶם, פֶּרֶץ ר' פֶּסֶח'ל בִּבְכִי וְשָׂאֵל: "רַבִּי עַל מָה מְכַנְּיָם דְּבָרָיו בְּעֵנֵן הַמוֹתְרוֹת? וְכִי אֵיזָה מוֹתְרוֹת רָאָה בְּבֵיתִי וְאוֹצִיאָנוּ מִיָּד"

לִפְנֵי כִשְׁבועִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ - מִסְפֵּר לֹו הַמַּגִּיד - כְּשֶׁהֵייתִי בְּבֵיתָה, נִבְהַלְתִּי לְרֹאוֹת כִּי הִשְׁלַחַן מְכֻסָּה בְּמִפְתַּי מִשִּׁי, הִנֵּה נֶאֱחָה לְתַלְמִיד חָכֵם וִירָא שְׂמִים? הֲלֹא יָדַעְתָּ אֶת דְּבָרֵי חז"ל עַל יֵצֵר הָרַע, הַיּוֹם אוֹמֵר לֹו עֲשֵׂה כֶּף וּלְמַחֵר אוֹמֵר לֹו עֲשֵׂה כֶּף, הַעֲלֵה עַל דַּעְתְּךָ כִּמְהָ חֲלוּל ה' יֵשׁ בְּדָבָר זֶה ?

הַמּוֹלִים "חֲלוּל ה' " יֵצְאוּ מִפִּי הַמַּגִּיד, פָּנֵי ר' פֶּסֶח'ל חָפוּ וַיִּבְשְׁבוּרֹן לֵב הַתַּחֲלִיל מִסְפֵּר לִפְנֵי הַמַּגִּיד אֶת סִפּוּר "מִפְתַּי הַמִּשִּׁי" ;

כְּאֲשֶׁר שָׁמַע בְּנֵעֲרוֹתָיו כְּשֶׁשָּׁמַע בֵּית הַמַּדְרָשׁ בְּקוֹבְנָה חָלָה אֶחָד הַפְּרָנְסִים הַנָּגִיד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּרִיִּדִין, וַתִּקְוֶה אֶרְפָּה הַתְּנַדָּב הוּא לְבוֹא לְבֵיתוֹ וּלְלַמֵּד עִמּוֹ שְׁעָתִים בְּכָל יוֹם, כִּמְהָ פְּרָקִי מִשְׁנֵיאוֹת, וּפְרָשַׁת הַשְּׁבועִי, וְלִקְרוֹת עִמּוֹ עֲשָׂרָה מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים, כְּאֲשֶׁר הִבְרִיא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַפְּצִיר בְּר' פֶּסֶח'ל שֶׁיִּקְבֹּל שָׂכָר הַגּוֹן תְּמוּרַת עֲבוֹדָתוֹ, אָף ר' פֶּסֶח'ל סָרַב, בִּינְתִים עָלָה ר' פֶּסֶח'ל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, ר' אֱלִיעֶזֶר פְּרִיִּדִין חָזַר לַעֲסָקְיוֹ וְכָל הַעֵנֵן נִשְׁפַּח מִן הַלֵּב

וְהֵנָּה לִפְנֵי כַּחֲדָשׁ, מְקַבֵּל ר' פֶּסֶח'ל חֲבִילָה מְקוֹבְנָה, בְּצִירוֹף מִכְתָּב מִבְּנֵי שֶׁל הַנָּגִיד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּרִיִּדִין, בְּהִיּוֹת כִּי אֲבִיהֶם נָפְטָר, וְהוּא פָּתַח בְּצוּאָתוֹ לְשַׁלַּח לר' פֶּסֶח'ל טְרוֹקָר מִירוּשָׁלַיִם אֶת מִפְתַּי הַמִּשִּׁי הַיָּקָרָה, תְּמוּרַת מְסִירוֹתוֹ אֵלָיו בִּימֵי חֲלוּי לִפְנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, הִנֵּה הֵם מְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ לְסַיֵּעַ בְּיָדָם לָקִים אֶת דְּבָרֵי הַמֶּת, לְקַבֵּל אֶת הַמִּתְנָה, וְכִפִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל אֲבִיהֶם הַמְּנוּחַ לְפָרֵס אוֹתָהּ עַל שֶׁלְּחָנוּ בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ.

אֲשֶׁתוֹ הַצֹּדֵקְנִית שֶׁל ר' פֶּסֶח'ל סָרְבָה לְמַעֲשֵׂה לְשִׁמְעַע עַל כֶּף; בְּשִׁבִּיל מָה לָנוּ מִפְתַּי מִשִּׁי, הָאֵם תּוֹסִיף לָנוּ יִרְאֵת שְׂמִים, אוֹ חֲכָמֹת הַתּוֹרָה לְבָנֵינוּ ? וְכִמְעַט שֶׁפָּכַר הַחֲלִיטָה לְהַחֲזִיר אֶת הַמִּתְנָה לְקוֹבְנָה, אָף ר' פֶּסֶח'ל עָכַב בַּעֲדָהּ; הִיתָכֵן לְבִישׁ אֶת הַמִּשְׁפָּחָה הַמּוֹתְרוֹת עַל אֲבִיהֶם ? הִיתָכֵן שֶׁלֹּא לָקִים דְּבָרֵי הַמֶּת, שְׁבוּדָאִי חָשַׁב כִּי עוֹשֶׂה בְּזֶה דְּבָר גָּדוֹל ?

הַמַּגִּיד שׁוֹמֵעַ אֶת סִפּוּרוֹ שֶׁל ר' פֶּסֶח'ל בְּתִשְׁמוּמַת לֵב, אָף הוּא אֵינוֹ מְקַבֵּל אֶת תְּרוּצוֹ.

וּבְכָל זֹאת אֵין כָּל טַעֲנָה וַתִּשְׁבַּח, כִּנְגֵד חֲלוּל ה' שֶׁגָּרַם לָלֵא כְּנֶגְהָ בִירוּשָׁלַיִם, הִיתָכֵן לְהִמִּיט שׁוּאָה רִוּחָנִית עַל עִיר הַקֹּדֶשׁ ?

אַחֲרֵי שֶׁעָה אֶרְפָּה שֶׁל וְכוּחִים, שֶׁל סְבֻרוֹת וְהִלְכוֹת, הַסְפִּימוּ בִּינֵיהֶם הַמַּגִּיד ור' פֶּסֶח'ל, לְהַצִּיעַ אֶת הַבְּעִיָּה לִפְנֵי רַב הָעִיר רַבִּי שְׁמוּאֵל סֶלָנְט, הָרַב דִּן בְּעֵנֵן בְּמִשְׁפָּחָה שֶׁעָה אֶרְפָּה, יִשְׁנֵם צִדְדִים לְכָאן וּלְכָאן, קִיּוֹם דְּבָרֵי הַמֶּת דְּבָר גָּדוֹל הוּא, הַלְבֵּנַת פָּנִים חֲמוּמָה מְאֹד, אוֹלִי וְיִוָּדַע פַּעַם לְמִשְׁפָּחָה בְּקוֹבְנָה כִּי ר' פֶּסֶח'ל אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִפְתָּה זֹו וּבוֹשָׁה תִּכְסֶּה פָּנֵיהֶם עַל שֹׁכֵר אֲבִיהֶם שֶׁלֹּא יֵצֵא לַפֹּעַל, וְאֵלּוֹ חֲלוּל ה' שֶׁל הַחֲדָרָת "מוֹתְרוֹת" לְעִיר הַקֹּדֶשׁ, נוֹרָא וְאִים...

חֲכָמָתוֹ הַגָּדוֹלָה שֶׁל רַבִּי שְׁמוּאֵל עֲמֻדָה לוֹ גַּם הַפַּעַם, וְהוּא פֶּסֶק; "מִפְתַּי הַמִּשִּׁי תִהְיֶה הַלָּא פְּרוּסָה עַל הַשְׁלַחַן . . . אֵף עָלֶיהָ יִפְרֹסוּ מִפָּה אַחֲרַת פְּשוּטָהּ, אֲשֶׁר תִּכְסֶּה אֶת גִּנְאֵי הַמוֹתְרוֹת בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ" . . .

♦ מֵאוּנֵי צֶדֶק אֲנִי צֶדֶק אִפֶּת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם ♦

ה' יִתְבָּרַךְ צָנִינוּ לְהַזְהִיר בְּעֵנֵנִי הַמִּשְׁקָלוֹת וְהַמִּזְנֵגִים, בְּכָל עֵנֵנִי הַמִּדִּידוֹת, שִׁיְהִיו מִדִּיקִים מְאֹד מְאֹד, כִּי אִם הַמִּשְׁקָל לֹא מְדִיק הִנֵּה כְּשֶׁמוֹכֵר וְקוֹנֶה הוּא גוֹבֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ כִּי אִסּוּר לְהַחֲזִיק בְּבֵית מִדָּה שֶׁאֵינָה מְדִיקָה גַּם אִם אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּזֶה לְשִׁקְלָהּ אֲלֵא לְצָרָה אַחֵר.

וּמַעֲשֵׂה ²⁵ שֶׁהִנֵּה בְּזִמְנֵי הָאֲדָמוֹ"ר הַרְבֵּי ר' מִנְחֵם מִנְדֵּל מְרִימִינוֹב שֶׁהִנֵּה בְּכָל עָרֵב רֹאשׁ חֹדֶשׁ שׁוֹלַח שְׁלִיחִים כְּדִי לְבַקֵּר אֶת הַמִּדּוֹת הַמִּשְׁקָלוֹת וְהַמִּזְנֵגִים אֲשֶׁר בְּיַד הַחֲנֻנִים, הָיוּ הַשְּׁלֹוֹחִים מְבַקְרִים בְּכָל חֲנוּת וּבְכָל דּוֹכָן שֶׁבָּשׂוּק וּמִדְּקָדִיקִים הֵיטֵב בְּשִׁעוּרֵי הַמִּדּוֹת שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּמִשְׁקָלוֹת מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ יִתְרָה, שֶׁתִּהְיֶנָּה מְתַקְנֹת כְּרָאוּי, כִּי חֲבִיבִים בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד מִזְנֵגִים שִׁיְהִיו מְסַבְּבִים עַל הַחֲנוּיּוֹת (חו"מ רל"א) וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא אֹתוֹ מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ מִשְׁקָל חֲסֵר אוֹ מִזְנֵגִים מְקַלְקֵלִים רְשָׁאִים לְהַפּוֹתוֹ וּלְקַנְסוֹ כְּאֲשֶׁר יִרְאֶה לְבֵית דִּין.

פַּעַם אַחַת שֶׁלַּח אֶת הַצִּדִּיק אֶת מִשְׁרָתוֹ הִלֵּא הוּא רַבִּי צְבִי הִירֵשׁ שֶׁאֲח"כ מֵלֵא אֶת מְקוֹמוֹ כְּפִיִּי בְּשִׁמּוֹ הָאֲדָמוֹ"ר רַבִּי הָעֶרְשֶׁל רִימִינוֹבֶעֶר, וְצָרָף עִמּוֹ שְׁלִיחַ נוֹסֵף שֶׁל הַצִּדִּיק לְעָרָף אֶת בְּקֶרֶת הַמִּשְׁקָלוֹת בְּחֲנוּיּוֹת הָעִיר.

הָיוּ שְׁנֵיהֶם יוֹצְאִים וְנִכְנְסִים מִחֲנוּת לְחֲנוּת וּמִתְקַבְּלִים בְּכָל מְקוֹם בּוֹאִם בְּסִבֵּר פָּנִים יְפוֹת, הַחֲנֻנִים מְדַדְרִים הָיוּ לְהִבְיֵא לְפָנֵיהֶם אֶת הַמִּדּוֹת אֶת הַמִּזְנֵגִים וְאֶת הַמִּשְׁקָלוֹת לְבִדְיָקָה, זִהְרִים הָיוּ לְמֵלֵא אַחֵר מוֹצֵא פִּיהֶם לֵלֵא עוֹרְרִין, לַפַּעַמִּים הִנֵּה רַבִּי צְבִי הִירֵשׁ פּוֹסֵל מִדָּה פְּלוֹנִית שֶׁנִּחְסְרָה, וּלְפַעַמִּים דּוּחָה אָבִן מִשְׁקָלָת שֶׁנִּפְגְּמָהּ, וְהַחֲנֻנִים נִשְׁמָעִים לְהוֹרְאוֹתָיו וּמְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם אֶת דִּינוֹ בְּאַהֲבָה.

מִחֲנוּת לְחֲנוּת הִגִּיעוּ לְחֲנוּתוֹ שֶׁל סוֹחֵר עֲשִׂיר, וְכִי אִתְּרֵן, אֲשֶׁר נִמְנָה עַל הַיּוֹשְׁבִים רֹאשׁוֹנָה בְּהִנְהִלַת הַקְּהֵלָה, בִּיהִירוֹתוֹ, לֹא שֶׁתִּסּוֹחֵר לְבוֹ לְשִׁנֵּי הַשְּׁלֹוֹחִים וְהוֹרָה לְאַחַד מִמִּשְׁרָתָיו לְהַטְפִּיל עִמָּהֶם, וְלְהַגִּישׁ לָהֶם אֶת הַמִּדּוֹת וְאֶת הַמִּשְׁקָלוֹת

של הצדיק על המאורע שארע בחנותו של העשיר ועל דברי הלגלוג והעלבון שהטיח הלה ברבי צבי הירש, נחרד הצדיק עד עמקי נשמתו צוה מיד להזעיק אליו את שמש הקהלה, והורה לו לצאת ולכנס את כל יהודי העיר לבית הכנסת שכן חפץ הוא לדרש בפניהם בדברים העומדים ברומו של עולם פרעם ביום בהיר נחתה ההזמנה על התושבים החנוניים, נעלו את חנויותיהם וכלם נהרו אל עבר בית הכנסת לא יצאה שעה מרבה עד שהיה ההיכל גדוש מפה לפה והצבור יושב ומצפה לשמע מה יאמר הרב ?

הצדיק עלה על הבמה ופתח לתאר את חמרת העוון של מדות שאינן פתקונן, עד שאמריו רבותינו זכרונם לברכה קשה ענין של מדות יותר מעונשין של עריות, לאחר שהשמיע את דברות קדשו בלהבות אש על חמור עוון זה, עבר הצדיק לתנות באזני הקהל את עונו הגדול מנשוא של המבזה תלמיד חכם ושליו בית דין, והיו הדברים בוערים כלפידים, עד שסוף כל סוף הבין אותו עשיר למדן הסוחר, כי בשלו הסער הגדול והנורא הזה, וכי בשביל אותו בזיון שבזה הוא היום את רבי צבי הירש המשרת חרד הצדיק את כל החרדה הגדולה הזאת, ראה הסוחר כי כלתה אליו הרעה, גמר בלבו לעלות אל הבמה ולבקש מחילה בפני קהל ועדה הוא חלץ אפוא את נעליו, עלה אל הבמה יחף רגלים פנזוף ובראש מרפן בקש סליחה ומחילה על עונו הטיל עליו הצדיק קנס של חמשים אדמים זהב וצוהו ללכת ולפיס את רבי צבי הירש על הבזיון אשר בזהו.

לבדיקה, עשו השלוחים את שלהם בקרו ובדקו מדדו ושקלו ומשמצאו הכל כשורה נפנו להמשיך בדרכם, בעמדם על הסף לצאת הבחין רבי צבי הירש בכלי מדידה שבצבץ מאחורי הדלת, הוא גחן והגביהו ולאחר שמשמש בו מצאו פגום וחסר, חזר רבי צבי הירש אל החנות פנימה נגש אל העשיר בעל החנות והעיר לו על הפחשלה אשר תחת ידו. הרים הלה את קולו והכריז: הו - הו הביטו וראו, קרא הסוחר בלגלוג, הנה בעל המציאות הלה, מציאה גדולה מצאת לה, הרי אין זה משמש אלא לעצירת הדלת שלא תסגר ! לא נרעש רבי צבי הירש מן הלגלוג ומן הזלזול שהפגין הלה בפניו והשיב לאמר; כבר שנינו²⁶ בגמרא ונפסק להלכה אסור לאדם שישקה מזה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפלו היא עביט של מימי רגלים' ובעוד המלים על שפתיו הניח את כלי המדידה לארץ ורמס אותו ברגליו הדק היטב.

הידד ! תלמיד חכם חדש צומח לנו כאן! החל הסוחר צווח בקול מתקלס כדי שישמעו גם העוברים והשבים שבשוק, גם צבי הירש המשרת בלמדנים שיג ושיח יש לו בגמרא ובפסקי הלכות... בעוד בני השוק מתקבצים לקול קריאתו של הסוחר ונדים למשרת שעלה בחפתו של אותו עשיר תלמיד חכם, המשיכו להם רבי צבי הירש ומשנהו בדרכם והועידו פניהם אל עבר החנויות הבאות כדי להשלים את חק תפקידם, לאחר שסימו את שליחותם ושבנו אל הצדיק, פנה רבי מנחם מנדל אל רבי צבי הירש משרתו ושאל האם סיים את הבקרת ? והאם נמצאו כל המשקלות מתקנות פראוי ? כן! השיב רבי צבי הירש בעונות רוחו בדקנו ואכן פעת הכל כשורה אז פתח השליח השני אשר נלוה עמו וגלה את אָזְנו

26. בבא בתרא פט ובשור"ע חו"מ רלא
27. ב"ב פ"ח